Andrzej Tomaszek

Izby adwokackie po 1945 r. (rys historyczny)

Od ponad roku obchodzimy jubileusze wielu izb adwokackich. Podczas miłych okolicznościowych uroczystości eksponowany jest zwykle dorobek i prężność każdej z izb, nie brakuje wspomnień, czemu niejednokrotnie towarzyszą spore pozytywne emocje. W czasie kuluarowych rozmów padają czasem pytania, czemu polską adwokaturę tworzą akurat 24 izby, i to znacznie zróżnicowane pod względem liczby członków i wielkości. Wyczerpującej odpowiedzi w tej kwestii udzielić dziś nie sposób, ale może być pomocny krótki rys historyczny.

Do wybuchu II wojny światowej Adwokatura Polska składała się z ośmiu okręgowych izb adwokackich – katowickiej, krakowskiej, lubelskiej, lwowskiej, poznańskiej, toruńskiej, warszawskiej i wileńskiej, po jednej w okręgu każdego sądu apelacyjnego. Była to realizacja zasady, że izby powinny odpowiadać organizacji sądów apelacyjnych.

Po zakończeniu wojny samorząd próbował reaktywować oddolnie swoją działalność – już 29.07.1944 r. zaczęła działać rada lubelska[1], a w maju 1945 r. podjęła czynności rada okręgowa w Poznaniu[2]. Jak zauważył Andrzej Bąkowski: „oddolny i autentyczny proces odradzania się samorządu zakończył się fiaskiem, przypieczętowanym dekretem z 24 maja 1945 r. o tymczasowych przepisach uzupełniających prawo o ustroju adwokatury"[3]. Nowa, autorytarna władza pośpiesznie objęła samorząd swoim nadzorem, podając w wątpliwość nawet sens jego istnienia w bezklasowym „państwie proletariatu". Minister Sprawiedliwości powoływał i odwoływał wg swojego uznania członków organów adwokatury przewidzianych obowiązującym nadal *Prawem o ustroju adwokatury* z 4.05.1938 r.[4] Aktami nominacyjnymi ustalał też składy okręgowych rad adwokackich.

Konsekwencją zmian terytorialnych Państwa Polskiego były zmiany zasięgu izb. Początkowo trzymano się przedwojennej zasady powiązania ich z sądami apelacyjnymi. I tak, na koniec 1946 r. izb było znowu osiem, a na koniec 1951 r. dziewięć

1 E. Mazur, *Organizacja adwokatury w latach 1918–1988*, „Palestra" 1988/11–12, s. 28.

2 S. Wąsowicz, W. Knoppek, M. Kokociński, A. Woźnicki, *Adwokatura poznańska w latach 1945–1973*, „Palestra" 1973/12, s. 15.

3 Dz.U. 25 z 1945 r. poz. 146; A. Bąkowski, *Regulacje prawne ustroju adwokatury polskiej w latach 1918–1988*, „Palestra" 1988/11–12, s. 46.

4 Dz.U. 33 z 1938 r. poz. 289.

DOI: 10.54383/0031-0344.2026.05.2

– warszawska, łódzka (wyodrębniona z izby warszawskiej w 1949 r.)[5], krakowska, katowicka, lubelska[6], poznańska[7], bydgoska[8] (do 29.04.1950 r. toruńska), gdańska (obejmowała swoim zasięgiem również Pomorze Zachodnie)[9] i wrocławska[10].

Zgodnie z art. 14 § 1 ustawy o ustroju adwokatury z 27.06.1950 r. (która zastąpiła Prawo o ustroju adwokatury z 1938 r.) w miejsce okręgowych utworzono wojewódzkie izby adwokackie, których liczba i zasięg miały odpowiadać nowemu podziałowi administracyjnemu kraju. W 1951 r. powołano zatem nowe izby – białostocką[11], kielecką[12], olsztyńską[13], rzeszowską i szczecińską[14], a w 1953 r. koszalińską[15], opolską[16] i zielonogórską. Istnienie ogółem 17 izb oznaczało, iż w skład NRA wchodziło 17 dziekanów.

Realizację zadań adwokatury zapewnić miało dalsze nominowanie przez Ministra Sprawiedliwości członków organów adwokatury. Zgodnie z art. 124 § 1 nowej ustawy minister ten miał określić zarządzeniem tryb zorganizowania pierwszych organów i komisji dyscyplinarnych oraz termin przekazania im czynności dotychczasowych władz, co uczynił 12.01.1951 r., powołując Naczelną Radę Adwokacką (dziekani i 7 adwokatów z Warszawy) z prezesem Edwardem Grabowskim, ustalił skład Wydziału Wykonawczego NRA (był to organ zarządczy wyłoniony z NRA) oraz składy rad adwokackich i komisji rewizyjnych wojewódzkich izb adwokackich. Obowiązywała wówczas roczna kadencja tych organów, ale trudno mówić o kadencyjności, skoro aż do roku 1956 składy osobowe ustalał aktami podsekretarz stanu Tadeusz Rek, odpowiedzialny w Ministerstwie Sprawiedliwości za dostosowanie adwokatury do potrzeb władzy ludowej[17].

---

5 M. Frankowski, S. Majsterek, *Adwokatura łódzka w latach 1949–1974*, „Palestra" 1974/11, s. 8; zob. też J. K. Cisek, *Wspomnienia i wstęp do historii XXV-lecia powojennej adwokatury łódzkiej,* „Palestra" 1974/11, s. 13–16.

6 E. Mazur, *Organizacja adwokatury…*, s. 28.

7 Rada adwokacka podjęła tu działalność w maju 1945 r. – E. Mazur, *Organizacja adwokatury…*, s. 33; zob. też C. Nowakowski, T. Ziński, *Izba adwokacka w Poznaniu*, Sopot 2019, s. 62.

8 W. Sobieszczański, *XXV lat adwokatury bydgoskiej,* „Palestra" 1973/11, s. 101; E. Mazur podaje, że utworzenie izby bydgoskiej w miejsce toruńskiej nastąpiło w październiku lub listopadzie 1950 r. – E. Mazur, *Organizacja adwokatury…*, s. 23.

9 O początkach izby gdańskiej utworzonej decyzją ministra sprawiedliwości z dnia 17.10.1945 r. zob. W. Jankowski, *XXX-lecie gdańskiej adwokatury*, „Palestra" 1975/9, s. 2–8.

10 O początkach izby wrocławskiej zob. K. Koziorowski, *Izba wrocławska w latach 1945–1973*, „Palestra" 2/1975/2, s. 9–16.

11 Minister Sprawiedliwości powołał tę izbę 17.01.1951 r. – E. Mazur, *Organizacja adwokatury…*, s. 22.

12 E. Zybert, *Historia i kronika Naczelnej Rady Adwokackiej w okresie od 1.I.1946 do 30.VI.1970*, Warszawa 1970, s. 14; E. Mazur, odmiennie niż E. Zybert, przypuszczał, że izba ta została powołana już w lipcu 1950 r.; brak zachowanej dokumentacji uniemożliwia weryfikację tej hipotezy – E. Mazur, *Organizacja adwokatury…,* s. 26.

13 O początkach tej izby zob. *60 lat Izby Adwokackiej w Olsztynie*, red. J. Dobrzański, A. Kozielski, M. Pietkiewicz, S. Salomon, Warszawa 2011, s. 9–11, 19–20.

14 O początkach tej izby zob. A. Włoch, *Szczecińskie środowisko adwokackie (niektóre osiągnięcia)*, „Palestra" 1975/4, s. 97–102.

15 O początkach adwokatury polskiej w tym regionie – zob. M. Pszczółkowski, *Z historii palestry koszalińskiej w PRL*, „Palestra" 1975/4, s. 64–66; M. Mazur, *Organizacja adwokatury…*, s. 26.

16 O początkach izby opolskiej zob. M. A. Jagielski, *Historia adwokatury polskiej na śląsku opolskim (1945–2018)*, Sopot 2018, s. 11–21.

17 T. Rek przedstawił wizję przebudowy adwokatury w pracy pt. *Adwokatura. Jej funkcje i oblicze*, Warszawa 1953, s. 93–123, zob. też T. Rek, *O wyższy poziom pracy adwokatury*, Biuletyn NRA 1956/1, s. 7–9.

 DOI: 10.54383/0031-0344.2026.05.2

Pierwsze powojenne zgromadzenia izb odbyły się w maju i czerwcu 1956 r., a w wyniku dokonanych na nich wyborów rad, które następnie zgodnie z art. 25 ustawy z 1950 r. wybrały swoich dziekanów, mogła ukonstytuować się nowa Naczelna Rada Adwokacka. Przebiegu większości tych zgromadzeń nie znamy, bo nie zachowały się ich protokoły[18].

Dopiero po nowelizacji ustawy z 1950 r., przeprowadzonej na fali październikowej odwilży[19], możemy mówić o reglamentowanej demokracji, czego wyrazem był powrót do 3-letnich kadencji i powołanie Zjazdu Adwokatury, a w izbach doroczne walne zgromadzenia, wybory wojewódzkich rad adwokackich, komisji dyscyplinarnych (wcześniej pion dyscyplinarny pozostawał poza samorządem) i komisji rewizyjnych na tych zgromadzeniach oraz wybory na stanowisko dziekana, wicedziekana, sekretarza i skarbnika przez wojewódzką radę adwokacką. Choć kolejna nowelizacja w 1958 r.[20] demokrację tę ograniczyła, udało się jeszcze przeprowadzić w październiku 1959 r. Zjazd Adwokatury i demokratycznie wybrać na nim naczelne władze na kolejną kadencję. Nowy prezes NRA Franciszek Sadurski otrzymał mocny mandat, co miało znaczenie w dalszych kontaktach z władzą. Na potrzeby zarysu historii izb warto wspomnieć, iż na zjeździe tym po raz pierwszy odnotowano gwałtowne polemiki pomiędzy delegatami z izby warszawskiej i kolegami z mniejszych ośrodków.

Wprowadzona w atmosferze nagonki na adwokaturę kagańcowa ustawa z 19.12.1963 r. o ustroju adwokatury (nie bez przyczyny nazywana w środowisku warszawskim ustawą o uboju adwokatury)[21] nie zmieniła dotychczasowego podziału na wojewódzkie izby adwokackie. Zlikwidowano instytucję zjazdu adwokatury, odstąpiono od walnych zgromadzeń w izbach na rzecz zgromadzeń delegatów wybieranych głównie na zebraniach zespołów. Wojewódzkie rady adwokackie, jak i komisje dyscyplinarne i komisje rewizyjne były wybierane na 3-letnią kadencję przez te zgromadzenia na podstawie przygotowanych wcześniej list, a liczbę zgłoszeń kandydatów z sali limitowano. Wyboru na stanowisko dziekana i na funkcje w prezydium dokonywała wojewódzka rada adwokacka.

NRA tworzyło 17 dziekanów i wybranych przez nich (jako tzw. kolegium dziekanów) 9 członków, spośród których na pierwszym w kadencji posiedzeniu wybierała Prezydium składające się z prezesa (w latach 1964–1972 był nim „przyniesiony w teczce" dr Stanisław Godlewski, posłuszny wykonawca woli PZPR), dwóch wiceprezesów, skarbnika, sekretarza, rzecznika dyscyplinarnego i prezesa WKD (niebędącego członkiem NRA). Jako że dziekani mieli spore kompetencje na szczeblu izbowym

18 Protokołów tych nie ma w Archiwum NRA.

19 Ustawa z 19.11.1956 r. o zmianie ustawy o ustroju adwokatury (Dz.U. 54 z 1956 r. poz. 248).

20 Ustawa z 5.11.1958 r. o zmianie ustawy z dn. 27.06.1950 r. o ustroju adwokatury (Dz.U. z 1958 r. nr 68 poz. 337).

21 Maszynopis wystąpienia adw. Zygmunta Kopankiewicza z 1963 r. pt. „Przeciw zdrowemu rozsądkowi i… wszystkiemu innemu. Projekt ustawy o 'uboju' adwokatury", niepubl. – Archiwum rodzinne Państwa Kielanowskich.

(niejednokrotnie też dystansowali się do poczynań Prezydium NRA), a działając w porozumieniu mogli odgrywać istotną rolę również w NRA, zwracano uwagę na ich dobór. Przez 19 lat obowiązywania ustawy trudno było objąć stanowisko dziekana bez akceptacji komitetu wojewódzkiego PZPR, a funkcje w Prezydium NRA bez akceptacji Wydziału Administracyjnego KC PZPR.

Wojewódzkie rady adwokackie miały spore uprawnienia w sprawach osobowych adwokatów i aplikantów. Na uzasadnienie licznych wniosków i odwołań, np. dotyczących zmiany siedziby czy przynależności do zespołu, członkowie izby podawali informacje o swojej sytuacji rodzinnej czy zdrowotnej uznane dziś za dane wrażliwe, co czyniło rady powiernikiem ich tajemnic. Dziekani i ich rady byli też poddawani presji ze strony resortu sprawiedliwości i tzw. władz politycznych. W praktyce znaczenie miała pozycja i osobowość dziekana, który mógł, ale nie musiał, adwokatów wspierać i bronić. W izbach ceniono rozsądek i tzw. ludzkie podejście, a charyzmatyczne postaci dziekanów, którzy potrafili roztaczać nad swoimi podopiecznymi parasol ochronny, są do dziś ciepło wspominane w lokalnych środowiskach.

28.05.1975 r. sejm przyjął ustawę o dwustopniowym podziale administracyjnym[22], wprowadzającą od 1 czerwca tego roku likwidację powiatów i podział kraju na 49 województw. Władze oczekiwały od adwokatury zwiększenia ilości izb, aby wobec zmienionej organizacji sądownictwa i prokuratury nadal zapewniona była pomoc prawna dla ludności. Chodziło też o to, aby rozdrobnione po reformie władze lokalne „nie miały daleko" do lokalnego kierownictwa samorządu, co osłabiałoby skuteczność oddziaływania.

Jak informował ówczesny prezes NRA Zdzisław Czeszejko-Sochacki[23], w 1975 r. zawód wykonywało około 3.800 adwokatów w 451 zespołach adwokackich w 306 miejscowościach, przy czym aż 166 zespołów liczyło od 3 do 5 członków. Przyjęto, że do prawidłowego funkcjonowania izby i obsadzenia jej ustawowych organów potrzeba, aby izba liczyła co najmniej 70 członków. Spośród 49 tylko w 20 województwach liczba adwokatów spełniała to kryterium. Nie było zatem możliwości utworzenia izby w każdym województwie, choć prezes Czeszejko-Sochacki optymistycznie deklarował, że może to nastąpić w przyszłości. Postanowiono zatem utworzyć tylko siedem nowych izb, z których najmniej, bo 78 członków, liczyła izba radomska[24].

W adwokackich zasobach brakuje dokumentów bezpośrednio wskazujących na sposób wypracowania tej decyzji. Trafne wydaje się przyjęcie, iż prezes NRA uzgodnił takie rozwiązanie w odpowiedzialnym za adwokaturę Wydziale Administracyjnym KC PZPR, skoro 22.05.1975 r. został on przez jego kierownika Teodora Palimąkę i – jak

22 Ustawa z dnia 28.05.1975 r. o dwustopniowym podziale administracyjnym Państwa oraz o zmianie ustawy o radach narodowych (Dz.U. z 1975 r. nr 16 poz. 91).

23 Kierował adwokaturą w latach 1972–1981.

24 Z. Czeszejko-Sochacki, *Nowy podział administracyjny kraju a organizacja samorządu adwokackiego*, „Palestra" 1975/7–8, s. 1–5.

 DOI: 10.54383/0031-0344.2026.05.2

podał na posiedzeniu Prezydium NRA – wówczas „omówione zostały sprawy bieżące adwokatury na tle projektu nowego podziału administracyjnego kraju”[25].

Na posiedzeniu 14.06.1975 r. NRA podjęła uchwałę o utworzeniu z dniem 1.01.1976 r. siedmiu nowych izb adwokackich – w Bielsku-Białej, Częstochowie, Płocku, Radomiu, Siedlcach, Toruniu i Wałbrzychu (pkt I). W uchwale stwierdzono, że „organizowanie organów dalszych izb adwokackich następować będzie w miarę tworzenia warunków kadrowych, lokalowych, finansowo-budżetowych itp.” (pkt II). Każdej z 24 izb przyporządkowano konkretne województwa: izbie białostockiej – województwo białostockie, łomżyńskie i suwalskie, bielsko-bialskiej – bielskie, bydgoskiej – bydgoskie, częstochowskiej – częstochowskie i piotrkowskie, gdańskiej – gdańskie i elbląskie, katowickiej – katowickie, kieleckiej – kieleckie, koszalińskiej – koszalińskie i słupskie, krakowskiej – krakowskie, tarnowskie i nowosądeckie, lubelskiej – lubelskie, zamojskie i chełmskie, łódzkiej – łódzkie, sieradzkie i skierniewickie, opolskiej – opolskie, olsztyńskiej – olsztyńskie, płockiej – płockie i ciechanowskie, poznańskiej – poznańskie, kaliskie, leszczyńskie, konińskie i pilskie, radomskiej – radomskie, rzeszowskiej – rzeszowskie, krośnieńskie, przemyskie i tarnobrzeskie, siedleckiej – siedleckie i bialskopodlaskie, szczecińskiej – szczecińskie, toruńskiej – toruńskie i włocławskie, wałbrzyskiej – wałbrzyskie i jeleniogórskie, warszawskiej – warszawskie i ostrołęckie, wrocławskiej – wrocławskie i legnickie, zielonogórskiej – zielonogórskie i gorzowskie (pkt III).

Uchwała NRA zobowiązała rady adwokackie do przejęcia do 31.12.1975 r. zespołów i akt osobowych adwokatów wg nowej właściwości (pkt III), a swoje prezydium do przedstawienia na najbliższym posiedzeniu NRA projektu nowelizacji prawa o ustroju adwokatury „dostosowanego do aktualnej sytuacji i prognoz rozwojowych” (pkt VII)[26].

„Ze względu na charakter i zasięg uchwały” NRA zwróciła się do ministra sprawiedliwości o zatwierdzenie jej postanowień z punktów I, II i III, co minister uczynił 26.06.1975 r.[27]

Podjęcie uchwał 14 czerwca poprzedziła dyskusja dziekanów, którzy wskazywali na trudności z rozmieszczeniem adwokatów w małych miejscowościach[28]. Właściwe rozmieszczenie adwokatów po utworzeniu nowych izb uznano za jedno z najważniejszych zadań samorządu. Przedstawiciel Wydziału Administracyjnego KC PZPR Zygmunt Czarzasty zapewniał, że w dostosowywaniu swojej organizacji do nowego

25 Protokół posiedzenia Prezydium NRA w dniu 22.05.1975 r., s. 10 – Archiwum NRA.

26 Uchwała Naczelnej Rady Adwokackiej z dnia 14.06.1975 r. w sprawie dostosowania struktury samorządowej adwokatury do nowego podziału administracyjnego kraju, „Palestra” 1975/7–8, s. 5–8.

27 Palestra 1975/7–8, s. 8.

28 *Sprawozdanie z plenarnego posiedzenia Naczelnej Rady Adwokackiej odbytego w dniu 14.06.1975 r.*, „Palestra” 1975/7–8, s. 88–89; sprawozdanie to, sporządzone przez Kazimierza Kaeppele, jest lakoniczne.

podziału administracyjnego państwa adwokatura może liczyć na pomoc i poparcie jego wydziału i komitetów wojewódzkich PZPR[29].

19.06.1975 r. Prezydium NRA zleciło dziekanom izb, z których następowały wydzielenia obszarów do nowych izb, wyznaczenie pełnomocników dla każdej nowej izby spośród adwokatów wchodzących w ich skład. Zadaniem tych pełnomocników było „nawiązanie kontaktu z instancjami partyjnymi i władzami państwowymi obszaru, na którym działać będą nowo powstałe organy izb adwokackich, w celu zapewnienia niezbędnych warunków do powstania tych organów i ich działalności" i „utrzymywanie kontaktu z radami izb, z których obszaru zostały utworzone nowe izby" w celu przeprowadzenia wydzielenia zespołów i adwokatów do siedmiu nowych izb. I tak, katowicki dziekan wyznaczył pełnomocników dla izby bielskiej i częstochowskiej, dziekan warszawski dla izby siedleckiej i płockiej (zostali nimi odpowiednio Kazimierz Askanas i Feliks Sadownik, wybrany potem na siedleckiego dziekana)[30], kielecki dziekan dla izby radomskiej, bydgoski dziekan dla izby toruńskiej i wrocławski dziekan dla izby wałbrzyskiej[31].

Sprawę dostosowania struktury samorządowej do nowego podziału administracyjnego omawiano na posiedzeniu Prezydium NRA 3.07.1975 r. Prezydium przyjęło aktualne założenia nowelizacyjne do ustawy o ustroju adwokatury 31 lipca[32]. Wyznaczyło też ze swego grona opiekunów dla nowych izb. Opiekunami zostali: Zdzisław Czeszejko-Sochacki – dla izby bielskiej, Zdzisław Krzemiński – dla izby częstochowskiej, Edmund Mazur – dla izby płockiej, Lucjan Gluza – dla izby radomskiej, Tadeusz Sarnowski – dla izby siedleckiej, Karol Potrzobowski – dla izby toruńskiej i Władysław Pociej – dla izby wałbrzyskiej[33].

Dziekani izb, z których miały być wydzielone nowe izby, otrzymali zadanie przeprowadzenia w zespołach adwokackich na wydzielonych obszarach wyborów delegatów, a następnie zorganizowania w nowych izbach zgromadzeń delegatów. Cała operacja miała zostać przeprowadzona do 30.11.1975 r.[34] Macierzyste rady w drodze postanowień utworzyły w nowych izbach Komitety Wyborcze i określiły ich skład[35].

W siedmiu izbach wybrano w październiku łącznie 403 delegatów. W listopadzie 1975 r. odbyły się w nich zgromadzenia, na których wybrano po raz pierwszy

29 Protokół plenarnego posiedzenia Naczelnej Rady Adwokackiej odbytego dnia 14.06.1975 r., s. 6–12 – Archiwum NRA.

30 Protokół posiedzenia Rady Adwokackiej w Warszawie z 25.09.1975 r., s. 9 – Archiwum ORA w Warszawie.

31 W archiwum NRA brakuje dokumentów wskazujących pełnomocników w izbie radomskiej, toruńskiej i wałbrzyskiej. Pozostaje mieć nadzieję, iż można to ustalić na podstawie archiwaliów izbowych.

32 Informacja dziekana Macieja Dubois dla członków warszawskiej rady adwokackiej – Protokół posiedzenia Rady Adwokackiej w Warszawie z 11.09.1975 r., s. 16 – Archiwum ORA w Warszawie.

33 Z prac Prezydium NRA, Uchwała Prezydium NRA z dnia 19.06.1975 r. w sprawie wykonania uchwały Naczelnej Rady Adwokackiej z dnia 14.06.1975 r., „Palestra" 1975/10, s. 73–75.

34 *Ibidem*, s. 75–76.

35 Jak 25.09.1975 r. Rada Adwokacka w Warszawie dla nowej izby siedleckiej i płockiej – Protokół posiedzenia Rady Adwokackiej w Warszawie z 25.09.1975 r., s. 7–8 – Archiwum ORA w Warszawie.

 DOI: 10.54383/0031-0344.2026.05.2

w tych izbach rady, komisje dyscyplinarne i komisje rewizyjne. W zasobach adwokackich brakuje szczegółowych sprawozdań z przebiegu tych zgromadzeń, odnotowano natomiast ich „poważny i rzeczowy" przebieg, jak i „niezadowolenie części kolegów z województwa piotrkowskiego z przyłączenia ich do izby częstochowskiej", którzy chcieliby pozostać w izbie łódzkiej[36]. Dziekanami nowych izb zostali – Jerzy Sieklucki w Bielsku-Białej, Józef Lipiec w Częstochowie, Jerzy Skorżyński w Radomiu, Tadeusz Kowalewski w Płocku, Feliks Sadownik w Siedlcach, Wiktor Kalka w Toruniu (był dotąd dziekanem w Bydgoszczy, gdzie 5.01.1976 r. zastąpił go do końca kadencji Zygmunt Matecki) i Marian Kuskowski w Wałbrzychu[37].

Organizacją wyborów w 17 „starych" izbach Prezydium NRA zajęło się 8.01.1976 r. Ich przeprowadzenie zaplanowano w okresie pomiędzy 27 marca i 12 czerwca[38]. Z przeważnie krótkich sprawozdań ze zgromadzeń – 27.03.1976 r. we Wrocławiu[39], 30 marca w Łodzi[40], 24 kwietnia w Koszalinie[41], 25 kwietnia w Warszawie[42], 28 kwietnia w Szczecinie[43], 15 maja w Olsztynie[44] i Opolu[45], 22 maja w Gdańsku[46], Bydgoszczy[47] i Krakowie[48], 29 maja w Katowicach[49], 30 maja w Łodzi[50] i Białymstoku[51],

36 Z prac Prezydium NRA. Informacja o przygotowaniu i przebiegu wyborów wojewódzkich organów samorządu adwokackiego w nowo utworzonych izbach adwokackich, „Palestra" 1976/3, s. 62–63; w „Palestrze" relacjonowano tylko przebieg zgromadzenia izby wałbrzyskiej – *Z życia izb adwokackich. Izba wrocławska*, „Palestra" 1976/1, s. 103–105; przebieg zgromadzeń i wybory w izbie płockiej i siedleckiej omówiono 13 listopada i 11 grudnia 1975 r. na posiedzeniach rady warszawskiej – Protokół posiedzenia Rady Adwokackiej w Warszawie z 13 listopada 1975 r., s. 10–11; Protokół posiedzenia Rady Adwokackiej w Warszawie z 11 grudnia 1975 r., s. 15–16 – Archiwum ORA w Warszawie.

37 *Z życia izb adwokackich*, „Palestra" 1976/1, s. 98–99.

38 Protokół posiedzenia Prezydium NRA z dnia 8.01.1976 r., s. 2–4, zob. też terminarz – zał. nr 1 – Archiwum NRA.

39 *Z życia izb adwokackich. Izba wrocławska*, „Palestra" 1976/4–5, s. 133–136; Protokół posiedzenia Prezydium NRA z dn. 1.04.1976 r., s. 11–12 – Archiwum NRA.

40 *Z życia izb adwokackich. Izba łódzka*, „Palestra" 1976/8–9, s. 128–129.

41 Protokół posiedzenia Prezydium NRA z dn. 29.04.1976 r., s. 55–56 – Archiwum NRA; *Z życia izb adwokackich. Izba koszalińska*, „Palestra" 1976/8–9, s. 123–124.

42 Protokół posiedzenia Prezydium NRA z dn. 29.04.1976 r., s. 55; Z życia izb adwokackich. Izba warszawska, „Palestra" 1976/8–9, s. 133–137.

43 *Z życia izb. Izba szczecińska*, „Palestra" 1976/6, s. 99–100.

44 Protokół posiedzenia Prezydium NRA z dn. 20.05.1976 r., s. 24–25 – Archiwum NRA; *Z życia izb adwokackich. Izba olsztyńska*, „Palestra" 1976/8–9, s. 129–130.

45 Protokół posiedzenia Prezydium NRA z dn. 20.05.1976 r., s. 25–26; *Z życia izb adwokackich. Izba opolska*, „Palestra" 1976/8–9, s. 130–131.

46 Protokół posiedzenia Prezydium NRA z dn. 3.06.1976 r., s. 19–20 – Archiwum NRA; *Z życia izb adwokackich. Izba gdańska*, „Palestra" 1976/8–9, s. 121–122.

47 Protokół posiedzenia Prezydium NRA z dn. 3.06.1976 r., s. 21; *Z życia izb adwokackich. Izba bydgoska*, „Palestra" 1976/8–9, s. 121.

48 Protokół posiedzenia Prezydium NRA z dn. 3.06.1976 r., s. 21–22; *Z życia izb adwokackich. Izba krakowska*, „Palestra" 1976/8–9, s. 124.

49 Poprzedzone zebraniem Zespołu Partyjnego – Protokół posiedzenia Prezydium NRA z dn. 3.06.1976 r., s. 17–18 – Archiwum NRA; Z życia izb adwokackich. Izba katowicka, „Palestra" 1976/8–9, s. 122.

50 Protokół posiedzenia Prezydium NRA z dn. 3.06.1976 r., s. 18–19 – Archiwum NRA.

51 Protokół posiedzenia Prezydium NRA z dn. 3.06.1976 r., s. 23; *Z życia izb adwokackich. Izba białostocka*, „Palestra" 1976/8–9, s. 118–120.

DOI: 10.54383/0031-0344.2026.05.2

5 czerwca w Kielcach[52], 12 czerwca w Rzeszowie[53], Lublinie[54] i Poznaniu[55] – rysuje się obraz grupy zawodowej domagającej się poprawy warunków pracy i wyższych płac, ale i zatroskanej stanem wymiaru sprawiedliwości[56].

10.07.1976 r. odbyło się pierwsze w nowej kadencji posiedzenie NRA, w którym uczestniczyło już 24 dziekanów. Wałbrzyskiemu dziekanowi Marianowi Kuskowskiemu powierzono tego dnia przewodnictwo na poprzedzającym to posiedzenie kolegium dziekanów i zgłoszenie w jego imieniu 9 kandydatów do NRA. Sprawnie dokonano wyboru tych kandydatów i wyłoniono nowe Prezydium.

Nowi dziekani szybko się wdrożyli i aktywnie uczestniczyli w kolejnych posiedzeniach NRA. Niemniej odnotowano, że początki nowych izb były trudne z uwagi na brak lokali dla rad, niedobór środków finansowych i nierównomierne rozmieszczenie adwokatów, które starano się korygować. Warto odnotować, że w trudnym gospodarczo okresie 1980–1981 r. niektóre rady (warszawska z łódzką, krakowska z katowicką) jako „struktury poziome" próbowały rozwiązywać wspólne problemy organizacyjne i socjalne.

Prawo o adwokaturze z 26 maja 1982 r.[57], które w szerokim zakresie wprowadziło w samorządzie mechanizmy demokratyczne (w szczególności: Krajowy Zjazd Adwokatury, coroczne zgromadzenia izb, wybory dziekana na zgromadzeniu i prezesa NRA na zjeździe, zrównoważenie 24 dziekanów-wirylistów taką samą liczbą wybieranych członków NRA) przywróciło nazwę: okręgowa (już nie wojewódzka) rada adwokacka. Potwierdziło to odstąpienie od wiązania ilości izb z ilością województw, czego konsekwencją było utrzymanie stanu z 1975 r. również po kolejnej reformie administracyjnej kraju wprowadzającej od 1.01.1999 r. 16 województw w miejsce dotychczasowych 49[58]. Ilość izb nie wiąże się też z ilością i zasięgiem terytorialnym 11 sądów apelacyjnych, które przywrócono w Polsce w 1990 r.[59]

Przypisanie poszczególnym izbom różnej liczby nowych województw przesądziło o zróżnicowaniu ich wielkości i zasobów, czego konsekwencje były odczuwane. Z uwagi na niedostatek środków małe izby niejednokrotnie nie radziły sobie z wydatkami i potrzebowały wsparcia z budżetu NRA. W dużych izbach krytycznie

52 *Z życia izb adwokackich. Izba kielecka*, „Palestra" 1976/8–9, s. 122–123.

53 Protokół posiedzenia Prezydium NRA z dn. 24.06.1976 r., s. 41–42 – Archiwum NRA; *Z życia izb adwokackich. Izba rzeszowska*, „Palestra" 1976/8–9, s. 132–133.

54 Protokół posiedzenia Prezydium NRA z dn. 24.06.1976 r., s. 43 – Archiwum NRA; *Z życia izb adwokackich. Izba lubelska*, „Palestra" 1976/8–9, s. 124–128.

55 Protokół posiedzenia Prezydium NRA z dn. 24.06.1976 r., s. 44–45; *Z życia izb adwokackich. Izba poznańska*, „Palestra" 1976/8–9, s. 131–132.

56 Analiza zgromadzeń sprawozdawczo-wyborczych wojewódzkich organów adwokatury w roku 1976, Protokół posiedzenia Prezydium NRA z dnia 2.09.1976 r., s. 43–49 – Archiwum NRA.

57 Dz.U. z 1982 r. nr 16 poz. 124.

58 Ustawa z 13.10.1998 r. – Przepisy wprowadzające ustawy reformujące administrację publiczną (Dz.U. z 1998 r. nr 133 poz. 872).

59 Ostatni – Sąd Apelacyjny w Szczecinie powołano w 2005 r.

 DOI: 10.54383/0031-0344.2026.05.2

to oceniano, co sprzyjało antagonizmom i prowadziło do inicjowania prób zmiany struktury izbowej. Antagonizmy te nigdy jednak nie wykroczyły poza ramy merytorycznej, choć – jak na zjeździe poznańskim w 1981 r. czy na zjeździe w 1989 r. – niepozbawionej emocji dyskusji. Podczas polemik w ostatnim dwudziestoleciu zwracano też uwagę, że zgodnie z art. 54 ust. 1 Prawa o adwokaturze każda, choćby najmniejsza izba nie może mieć mniej niż 6 delegatów na Krajowy Zjazd Adwokatury, co przy wysokim dzielniku (np. hipotetycznie: 1 delegat na 150 adwokatów w danej izbie) mogłoby zaburzyć mechanizm wyborczy. Pojedyncze wypowiedzi na ten temat nie skłoniły dotąd środowiska adwokackiego do dyskusji i tak pewnie pozostanie, dopóki dzielnik nie będzie rażąco wysoki[60].

Ustalanie liczby izb adwokackich należy do kompetencji Krajowego Zjazdu Adwokatury (art. 56 pkt 5 Prawa o adwokaturze), a ich zasięgu terytorialnego i siedzib do NRA (art. 58 pkt 4 Prawa o adwokaturze). Jako że za utrzymaniem stanu obecnego przemawia co najmniej 50-letni dorobek każdej z izb, ukształtowanie w świadomości lokalnych środowisk prawniczych atmosfery swoistych „małych ojczyzn", zachowawczy charakter mniejszych izb równoważący tendencje modernistyczne, niski rozmiar centralnej redystrybucji środków finansowych i niekonfliktowe relacje dziekanów w NRA, zmian w tym zakresie nie należy się spodziewać.

adw. Andrzej Tomaszek

Autor jest adwokatem, członkiem Naczelnej Rady Adwokackiej.

The author is a member of the Supreme Bar Council.

60 W wyborach delegatów na KZA w Bydgoszczy w 2025 r. obowiązywał dzielnik 1:90.